

ΑΡΝΑΙΑ

η αρχόντισσα της Χαλκιδικής

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΛΕΞΑΝΤΕΣ: ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ANNA A. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Και ξαφνικά, από τη στροφή του δρόμου ή μέσα από τις βάλανιδιές και καστανιές του Χολομώντα, η Αρναία ξεπροβάλλει σαν ζωγραφιά. Κάθε εποχή του χρόνου με άλλη όψη, δεν μπορείς να ξεχωρίσεις, ποια είναι ομορφότερη.

Εκείνη όμως η εικόνα που της πάει περισσότερο, που αναδεικνύει τον ορεινό της χαρακτήρα, είναι οι λευκές πινελιές, που κάθε χρόνο της χαρίζει ο χειμώνας. Τότε που τα τζάκια καίνε ασταμάτητα κι οι καμινάδες στέλνουν παντού την ευωδιά του ξύλου. Τότε που το κόκκινο κρασί συνοδεύει τα κάστανα του Χολομώντα στη φωτιά. Και τότε ακόμα, που το τσίπουρο το μυρωδάτο ξεχειλίζει στα ποτήρια κι οι καρδιές των ανθρώπων ξεχειλίζουν από συντροφικότητα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πάντα με γοήτευε η Αρναία. Από τότε ακόμα που πρωτοαντίκρισα τις κόκκινες σκεπές της να κυματίζουν απαλά με τις ήπιες κλίσεις τους, σφιχτά δεμένες η μία δίπλα στην άλλη σ' ένα ενιαίο σύνολο. Ήταν, θυμάμαι, μεγάλη η έκπληξη μου, όταν στο βόρειο-ανατολικό χαμήλωμα των πλαγιών του Χολομώντα, είδα να ξεπροβάλει αυτή η πόλη, με τις βαλανιδιές και καστανιές.

Πυκνοχτισμένη, με διαστάσεις συμμαζεμένες και σεμνές, με τα στενά και τα' ανηφόρια της, με την πλατεία τη ζωντανή, πάντα γεμάτη με ανθρώπους. Μα πάνω απ' όλα αρχοντική και όμορφη, κάθε της χτίσμα και μια έκπληξη, ένα μνημείο αρχιτεκτονικής παράδοσης.

Άλλαξαν πολλά από τότε στην Ελλάδα και στον κόσμο. Οι μνήμες αδυνάτισαν, η αίσθηση του μέτρου υποχώρησε, το ξύλο, η πέτρα, ο μάστορας έδωσαν τη θέση στις μηχανές και στο τσιμέντο. Ούτε η Αρναία γλίτωσε εντελώς από τον μοντέρνο σίφουνα. Ωστόσο αντιστάθηκε, πολέμησε, όρθωσε όσο μπορούσε το ανάστημα των γέρικων σπιτιών της, διατήρησε με πείσμα -όσο γινόταν- ξυλοδεσιές και

Μόλις 50 βήματα από την κεντρική πλατεία έχει σωθεί σχεδόν αυτούσια μια ολόκληρη γειτονιά. Τα περισσότερα σπίτια της, έχουν πρόσφατα αναστηλωθεί και αποτελούν ένα από τα ωραιότερα αξιοθέατα του οικισμού. Διακρίνονται η οικία Γεωργ. Τσόχα (1899), η οικία Ι. Δασακλή και η υπό κατασκευή οικία Αστερίου Θ. Καραστέργιου (Νιγριτινόδικο).

Μια άλλη άποψη του αρχοντικού Μήτσιου (δημοτικός ξενώνας) Δεξιά

σαχνισιά, τσατιμάδες και χαγιάτια, τοίχους πετρώχτιστους και κεραμίδια. Μα πάνω απ' όλα κράτησε όρθιες την αρχοντιά και την ψυχή της, την ηρεμία των ανθρώπων της, τη φιλική τους καλημέρα και τη διάθεσή τους, το νερό που σου προσφέρουν, να γίνει αμέσως τσίπουρο συντροφικό και η αντρίκια χειραψία της πρώτης γνωριμίας, να γίνει κουβέντα καρδιακή, φιλία με ρίζες και διάρκεια. Πάντα την αγαπούσα την Αρναία. Γι αυτό το

Το κτίριο του Δημοτικού Σχολείου Αρναίας (1930) -Έκλεψε λίγο από την αρχιτεκτονική και την αισθητική των σύγχρονων σχολικών κτιρίων-. Ένα από τα χαρακτηριστικότερα δείγματα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου, με υπουργό παιδείας τον αείμνηστο Γεώργιο Παπανδρέου στην Χαλκιδική.

Δείγματα νεοκλασικών σπιτιών - μετά τον καταστροφικό σεισμό της Ιερισσού το 1932 - και στο βάθος το Αρχοντικό Μήτσιου - (δημοτικός ξενώνας).

Ιστορική και πανέμορφη η γειτονιά αυτή σε απόσταση αναπνοής από την κεντρική πλατεία. Δεξιά

Πίσω από το λαογραφικό μουσείο η οικία Δ. Ρουκά. Ένα άλλο μαργαριτάρι στο πανέμορφο παραδοσιακό κολιέ της παραδοσιακής μας αρχιτεκτονικής.

ΜΕΤΑΛΛΕΥΚΗ
ΕΚΑΝΤΙΚΗ

Η τρίτη ηλικία στο υπαίθριο ΚΑΠΗ της κεντρικής πλατείας δίπλα στον πλάτανο.

Παλιό μπακάλικο σε γειτονιά της Αρναίας που έπαψε πια να υπάρχει. Δεξιά

Φθινόπωρο. Η εποχή του τσίπουρου. Τα καζάνια του "Γκότζιου" αποστάζουν το "τερψιλαρύγγιον". Ο χειμώνας στον τόπο αυτό είναι βαρύς και ατελείωτος και οι "ρακάδες" στην Αρναία πολλοί. Στα ίδια καζάνια, που οι Αρναιώτες αποστάζουν τα "Στέμφυλα", τον Ιούνη, οι μελισσοτρόφοι, που είναι πάρα πολλοί σ' αυτόν τον ευλογημένο τόπο, βγάζουν από τα υπολείμματα του μελιού ένα άλλο είδος ούζου την "Μουντουβίνα". Ξεχωριστή φίνα γεύση με λεπτό άρωμα μελιού και φρουτώδη επίγευση, θα πρέπει να είναι ένα από τα προϊόντα του τόπου που πρέπει να δοκιμάσει ο κάθε επισκέπτης.

λίγο που η ματιά προλάβει να δει από τον κεντρικό της δρόμο. Πριν καν γνωρίσω τα στενά της, τις κρυφές της ομορφιές και τους ανθρώπους της.

Σήμερα την αγαπάω ακόμη περισσότερο. Περιπλανήθηκα ώρες στις εξοχές και στα δρομάκια της, θαύμασα τη μαστοριά των σπιτιών και αρχοντικών της, κοιμήθηκα και ξύπνησα σ' αυτήν, ανάπνευσα τον δροσερό βουνίσιο αέρα, τις κρύες νύχτες ξεστάθηκα στα τζάκια της.

Μα πάνω απ' όλα την αγαπώ για τους ανθρώπους της, που μας καλοδέχτηκαν, μας άνοιξαν την καρδιά τους και τα σπίτια τους, πλούτισαν τις εμπειρίες και τις γνώσεις μας, περπάτησαν μαζί μας ώρες ατελείωτες, μας έδωσαν βιβλία και γραφτά τους ή κάθισαν απ' την αρχή και έγραψαν για τον τόπο τους, όπως ο **Κύρου ο Δημήτρης** και ο **Στέργιος Καραστέργιος**, όπως ο **Στέλιος Κουλουμπής**, όπου άφησε την πένα του ελεύθερη, να μας μιλήσει για την Αρναία, τον τόπο που γεννήθηκε.

Ας απολαύσουμε το λυρισμό και τη γραφή του:

"...Νάχετε πάντα λίγη Αρναία στην καρδιά σας.

Είναι το ξεροβόρι που σε τέτοιες ώρες, κάθε χρόνο, όλο χάνει τους χάρτες και τις πυξίδες του και τα σημάδια του. Απ' τη χαρά και τη σαστιμάρα, μην αφήσει τίποτα στο διάβα του, κάθε φορά που ζυγώνει κατά δω, χάνει τα εργαλεία και τα συμπράγκαλά του. Μωρέ, και το μυαλό του χάνει! Κι έτσι, καταμπερδεμένο, ανάμεσα σ' ανακατωμένα στενοσόκακά μας, στις νοτισμένες ασπρέχες και στα καλντερίμια, στις γωνιές και στους αρμούς, τα

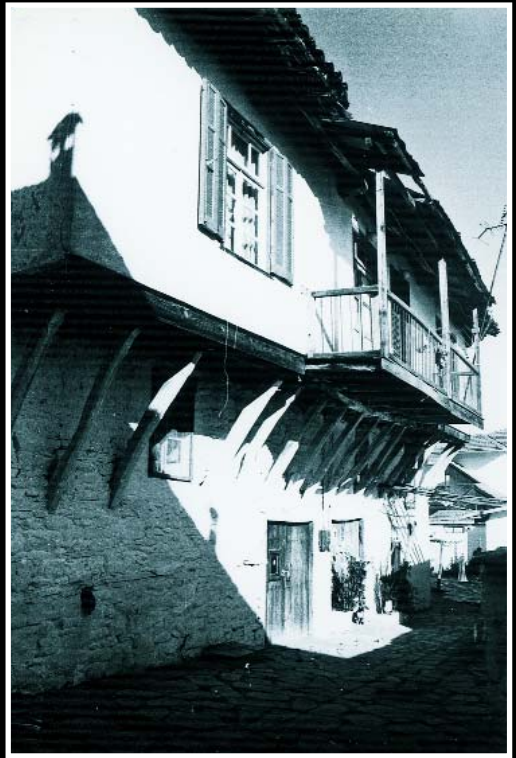

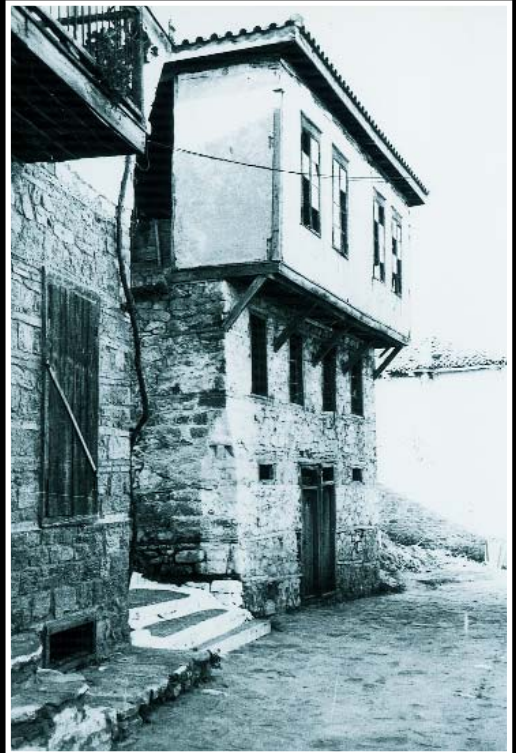
1

2

3

4

5

1. Μια απ' τις πιο όμορφες γωνιές του οικισμού, ψηλά στο "πλουσταριό". Εδώ συναντιόνταν οι λυγερόκορμες Αρνωτοπούλες και λεύκαιναν τα προικιά τους. Στην γειτονιά αυτή ζούσαν και οι μπουκλάδες -Αφοί Πνευματικοί- που κατασκεύαζαν από μυρωδάτο ξύλο κέδρου ατομικά δοχεία μεταφοράς νερού (μπούκλες) βαρέλια και καδιά. Μια από τις πιο πολύβοες γειτονιές της Αρναίας τότε, μια κατεξοχήν γειτονιά ομορφογερόντων σήμερα.
2. Πριν λίγα χρόνια ήταν μια πολύβη ανθρώπινη κυψέλη και τα καλντερίμια γύρω του καθημερινά γεμάτα με κοφίνια που στέγνωναν στον ήλιο, η κυψέλες που 'ρχονταν για επιδιόρθωση στα κατώγια του. Τέσσερα αδέλφια, τέσσερις κατ' εξοχήν μελισσοτραρικές οικογένειες ζούσαν σ' αυτό το πανέμορφο αρχοντικό, στα "Καληβιωτάδικα"
3. "Στα ψηλά τα παραθύρια κόρη κάθετα και γυαλί κρατεί στα χέρια και γυαλίζεται" τραγούδαγαν οι μερακλήδες λεβεντοιοί της παλιάς Αρναίας. Αδιαφιλονίκητα βρισκόμαστε στα "ψηλώματα" του παλιού οικισμού - στα πιο ψηλά "παραθύρια"της Αρναίας - από δω αγναντεύεις τη λίμνη "Βόλβη", το όρος "Μπέλλες" και έναν πανέμορφο απέραντο ορίζοντα. Σε πρώτο πλάνο αριστερά το σπίτι του Πυρσογιαννίτη πρωτομάστορα, Πέτρου Κιόχου και αμέσως μετά η οικία Ακριβού ενώ στο βάθος ξεχωρίζουν τα "Σιωπάδηκα"
4. Ανηφορίζοντας την κεντρική πλατεία και αφού περάσουμε τον ξενώνα και το ΚΑΠΗ του Δήμου, συναντάμε αριστερά μας, δύο θαυμάσια "διαμάντια" λαϊκής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Η φωτογραφία πριν μερικά χρόνια όταν το διώροφο δεν είχε ακόμη αναπαλαιωθεί. Να μια πρόκληση για την δουλειά των παλιών μαστόρων και των νέων.
5. Όπως κατεβαίνουμε από Θεσσαλονίκη για Άγιο Όρος, αριστερά του Εθνικού δρόμου λίγο πριν την Αγροτική Τράπεζα, το πανέμορφο αυτό αγροτόσπιτο, πριν λίγα χρόνια φωτογραφημένο, τότε που ο Μουσικογυμναστικός όμιλος "ΑΠΟΛΛΩΝ" Αρναίας ήταν πολύ μεγάλος και πρωταγωνιστούσε στα γήπεδα της Χαλκιδικής. Πρόταση και πρόκληση και αυτό για σύγκριση με την σημερινή του επέμβαση. ΦΩΤ ΑΡΧΕΙΟ.: Σ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ

ΦΩΤ.: ΕΚΚΛΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΜΕΝΙΣΣΑ"

Οικία παπα-Βαράνου. Τα σαχνισιά έχουν τριγωνική μορφή.

Η αξιοσύνη των γυναικών της Αρναίας ήταν και είναι γνωστή από πολύ παλιά. Η υφαντική τέχνη γνώρισε στιγμές μεγάλης δόξας σ' αυτό το κεφαλοχώρι του Χολομώντα. Μαζί με το υφαντό και το εργόχειρο σ' αυτόν τον τόπο έγραψαν ιστορία. Στη φωτογραφία κοφτό κουρτινάκι στον ξεχωριστό ξενώνα του Δήμου (Αρχοντικό Μήτσιου), ανεμίζει ανάλαφρα πάνω από τις κόκκινες στέγες των σπιτιών της κεντρικής πλατείας. (Δεξιά)

κρηπιδώματα, τα διαζώματα, στα ερημητικά μανταλωμένα παντζούρια και στους ξεπλυμένους πετρότοιχους, ζώνει κάθε χρόνο εκείνη την έρημη την ακακία.

-Ναχετε πάντα λίγη Αρναία στην καρδιά σας. Το άκουσα κι εγώ με τα αυτιά μου ετούτο το παγερό ξεροβόρι, να ψιθυρίζει παράξενα, ανάμεσα στα σφυρίγματά του, στις απλωτές του, στα βιδώματα του και στις λαβές, καθώς πάλευε με τους ίσκιους της έρημης και ξεμαλλιασμένης ακακίας - ψες βράδυ.

Μα κι η Αρνωτίτσα η ακακία...χρόνια γνώριμή του, πυκνές και τριξάτες οι ρίζες της, μαθημένη στους αρσενικούς αέριδες, στοιχειώ-

Μέσα στο πανέμορφο δρυοδάσος της Αγίας Παρασκευής ένα χιλιόμετρο βόρεια του οικισμού, δεσπόζει το ομώνυμο ξωκκλήσι. Κτισμένο στις αρχές του περασμένου αιώνα, αποτελεί τόπο ετήσιας συνάντησης των απανταχού Αρναιωτών στις 26 Ιουνίου στο πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής. Πλούσιο κουρμπάνι μοιράζεται σ' όλους του πανηγυριώτες, ενώ ολονυκτίες με παραδοσιακά μουσικά όργανα ανεβάζουν το κέφι στα ύψη.

νει με πάθος στον τόπο της, και ξέρει καλά τα μυστικά ώστε να βγει κι εφέτος στην ποθεινή Άνοιξη, και στο καλοκαίρι το δροσόλουστο.

Ροδοκρύσταλη κι η ίδια, αγναντεύει ψηλά απ' τις κορφές της, άλλες χωσιές. Δέντρα ψηλά και κεραμίδια. Λόφοι και γήλοφοι, ολόκληρη τη ράχη μας. Ξωκκλήσια ερατεινά μέσα στο ατέλειωτο πράσινο: Αγία Παρασκευή, Προφήτης Ηλίας, Άγιος Χριστόφορος, Άγιος Μόδεστος, Άγιος Νεκτάριος. Ψηλότερα, κρυμμένο ανάμεσα στο κατάπυκνο δάσος, στου Χολομώντα τις ποδιές, το Μοναστήρι του Αγίου Κοσμά του Αιωλού. Πέρασε από εδώ ο Αγιορείτης Άγιος, κι έμεινε μέρες τρεις, και δίδαξε και προφήτηψε. Υπάρχουν οικογένειες που πήραν και διατηρούν το επώνυμο "Κοσμάς". Βρύσες και πράσινο. Τοπία της γης, κορυφές δέντρων και ουρανό. Το πλατάνι σύμβολο, με το πόσιμο γαλανονέρι του. Και πάλι πράσινο. Και να και η Ανοιξιάτικη μοσχοβολιά, ξαναγεννημένη απ' τα πανώρια τα κυπαρίσσια, τα έλατα και τα πεύκα, τα οπωροφόρα, τα Μαγιάτικα ταπεινολούλουδα τα ατελείωτα. Πρωτόγνωρη, χορταστική, αναντικατάστατη.

-Νάχετε πάντα λίγο Αρναία στην καρδιά σας. Στο πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής, 26 Ιουλίου, βρέθηκε κι απόψε η έρμη η ακακία. Φινετσάτη και περιούσια. Τα δέντρα του δάσους της Αγίας αγκάλιαζαν το πλήθος που γιόρταζε και μαζί πανηγύρια και τελετές κι εκδηλώσεις, κι αγώνες, κι αγάπες, κι άπειρα ηχοφόρα αγγεία και το καλοκαίρι ολάκερο. Το αγκάλιαζαν!

Τι είναι η πατρίδα μας η μικρή; Είναι οι δαντελωτές ακρογιαλιές και οι θάλασσές τους που γαλαζίζουν στ' απέναντί μας; Είναι τα σοφά βουνά μας παραδίπλα, που όταν στην κορυφή τους φτάσεις σε φωνάζουν "Συνέχισε. Συνέχισε να σκαρφαλώνεις, συνέχισε ψηλότερα!". Είναι οι γιορτές μας, η βιοπάλη μας, η φύση, η μοίρα μας, τα νερά μας τα γάργαρα και τα κρυφά τα όνειρα και οι πόθοι μας; Είναι προσευχή; Είναι φθόγγοι Βυζαντινοί που απευθείας απ' το Αγιονόρος - μιας πετριάς απόσταση - ανταναγκλούν;

-Νάχετε πάντα λίγο Αρναία στην καρδιά σας. Σαν να ξεχάστηκε η ονειροπολούσα ακακία μας και βρέθηκε σ' άλλες εποχές. Ξεροβόρι είναι, περαστικό είναι. Τι αξία έχει ένα ξεροβόρι; Να κι ο ήλιος ο Φθινοπωρινός καθώς

Εκεί όπου οι σχέσεις είναι ανθρώπινες, η νοικοκυρά απλώνει το χέρι και παίρνει ή δίνει αυτό που της λείπει απ' την γειτόνισσα από το παράθυρο της, άλλες συνήθειες, άλλοι τρόποι, άλλη κλίμακα ζωής. Η οικία Δ. Σιώπη από την ανατολή. (Πάνω αριστερά)

Ένα απ' τα αρχοντόσπιτα της Αρναίας, (οικία Δημοσθένη Σιώπη) ψηλά στο πλυσταριό. Στον όροφο, τα γεισώματα των ταβανιών και όλες οι πόρτες είναι ζωγραφισμένες από τον Αρναιώτη λαϊκό ζωγράφο Γεώργιο Π. Κλειδαρά. Η πληθώρα των σημερινών κληρονόμων αποτελεί τροχοπέδι στην αναστήλωσή του που είναι κρίσιμη επείγουσα και αναγκαία. Δεξιά

σηκώνεται από την "Καμήλα" και βυθίζεται στ' αντίκρυ. Δεν έχει πουθενά ταίρι. Και μέλι, κερί, βασιλικός πολτός, τσίπουρα, γάλα, κάστανα, καρύδια, γλυκίσματα και πίτες φτιαγμένες από χέρια περίτεχνα. Καστανιές,

οξυές, καρυδιές, βελανιδιές και κωνοφόρα. Ευλεία για καύσιμα, επιπλώσεις και χαρτοπολτό... (Ω φτωχή ακακία! Δεν είναι για σένα αυτά. Εσύ με τους αέριδες παραβγαίνεις). Αποκλεισμένοι οι δρόμοι απ' τα φρεσκοκομμένα ξύλα. Είναι φορές, τούτες τις εποχές, που αξίζει περισσότερο στον τόπο αυτό μια στιγμή τον Νοέμβριο, παρά ένας ολόκληρος μήνας το καλοκαίρι. Μονάχα σαν ζήσεις εδώ και νιώσεις τα μεγάλα τα κρύα, θα καταλάβεις πραγματικά γιατί ο κέδρος και το κυπαρίσσι είναι τα τελευταία δέντρα που φυλλοροούν. Κι ακόμα ότι - φορές - στα συναισθήματα μπορείς να επιβάλλεις εύκολα σιγή. Δεν μπορείς όμως να επιβάλλεις όρια.

Χιόνι... Πάλλευκο χιόνι γιομίζει το τοπίο.

...Ανεμοδαρμένο όμως γιατί το ξεροβόρι εκείνο επιμένει και λυσομανεί ακόμη. Ξεσκίζει στο πέρασμά του, σαν κεραυνός στις πιο ανήμερες αγριάδες της φύσης.

-Νάχετε πάντα λίγη Αρναία στην καρδούλα σας, ακούστηκε σιγαλά, κάπου μες τη συντέλεια εκείνης της ώρας, ήρεμη και πανάλαφρη πλέον η φτωχή ακακία.

Η ώχρα στους τοίχους είναι ένα από τα παραδοσιακά χρώματα, που μαζί με το λουλακί χρησιμοποιούνται ευρύτατα στα παλιά σπίτια της Αρναίας.

Το πρώτο χιόνι του χειμώνα στην Αρναία γίνεται δεκτό με μεγάλη χαρά, ιδιαίτερα από τα παιδιά.

από την πρώτη του σελίδα, τις πρώτες του γραμμές. Ο άνθρωπος που το έγραψε - και δεν υπάρχει πια -, ήταν ο τότε βουλευτής Χαλκιδικής Στέφανος Α. Κοτσιάνος. Ας δούμε τι έγραφε στις 13 Μαΐου του 1951 ο συγγραφέας:

"Φαντάζεσθε τη χαρά - που δεν ήταν αμέτοχη συγκινήσεως - την οποίαν εδοκίμασα ένα δειλινό του Ιανουαρίου του 1950, όταν, εργαζόμενος στη Γαλλική Εθνική Βιβλιοθήκη, μια από τις μεγαλύτερες του κόσμου και εγκατεστημένη σ' ένα επιβλητικό μεσαιωνικό κτίριο του Παρισιού, ανακάλυπτα ένα

...Τότε, κάποιος, μεροληπτικά, άφησε να ξεφύγει από ψηλά μια στάλα, κάτι σαν δάκρυ γλιαρό, γλιαρό μες το Καταχείμωνο, πάνω στο πάλλευκο χιόνι, που το 'σρωνε τώρα μες τη γενική σιωπή...

ΈΝΑ ΡΟΜΑΝΤΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Κρατάω στα χέρια μου ένα μικρό βιβλιαράκι, που μου έδωσε ο Στέργιος Καραστέργιος. Ταπεινό και κιτρινωμένο, πάνε ακριβώς 50 χρόνια από τότε που εκδόθηκε. Πάντα οι παλιές εκδόσεις ασκούν μια ιδιαίτερη γοητεία πάνω μου. Το συγκεκριμένο όμως βιβλιαράκι ήταν γοητευτικό

παλιό σύγγραμμα, που είχε σχέση με τη Μακεδονία, τη Χαλκιδική και ειδικότερα την Αρναία. Ήταν το έργο του Ε. Cousinery, "Ταξίδι δια μέσου της Μακεδονίας".

Ήταν ένα ταξίδι, που είχε επιχειρήσει ο Cousinery, Γάλλος Γενικός Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη το έτος 1793, στο οποίο εξέθετε τις εντυπώσεις και τις κρίσεις του. Για την εκτύπωση του έργου αυτού είχε ενδιαφερθεί ο ίδιος ο βασιλιάς της Γαλλίας, Λουδοβίκος 18ος.

Περιγράφει λοιπόν ο Cousinery, πως έφτασε στην Αρναία (που τότε ονομαζόταν Διαρτίγκοβα). "Επιτέλους, χωρίς να βγούμε καθόλου από το δάσος και ύστερα από έξι ώρες πορεία από τη Γαλάτιστα, φθάσαμε στη

Το Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Αρναίας στεγάζεται στο παλιό αρχοντικό "Ιατρού", που αργότερα αγοράσθηκε από την οικογένεια Κατσάγγελου και αποκτήθηκε από τον Δήμο Αρναίας. Το όλο έργο χρηματοδοτήθηκε από την Αναπτυξιακή Εταιρία Χαλκιδικής στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER και η απαιτούμενη οικονομική συμμετοχή καλύφθηκε από ίδιους πόρους του Δήμου.

ΦΩΤ.: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΜΕΝΣΣΑ"

Ένας ζωντανός θρύλος της Αρναίας. Η κ. Χαρίκλεια Δημητρακούδη σε πείσμα του χρόνου και των βιολογικών ορίων (πλησιάζει τα 90) κάθεται και υφαίνει ακόμη στον αργαλειό. Έχει διαμορφώσει ιδιωτικό λαογραφικό μουσείο στο ισόγειο του σπιτιού της και με καλοσύνη και υπομονή ξεναγεί - δωρεάν - όσους της το ζητήσουν. Διατηρεί την πιο πλούσια συλλογή παραδοσιακών Αρνιώτικων υφαντών.

Μοναδικά δείγματα των φημισμένων παραδοσιακών υφαντών της Αρναίας. Γι' αυτά ο Γάλλος πρόξενος της Θεσσαλονίκης E. COUSINERY στις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις "Ένα ταξίδι στη Χαλκιδική στα 1793" θα γράψει:

"Η ευμάρεια, μέσα στην οποία ζουν οι κάτοικοι, της Λιαρίγκοβης, δεν προέρχεται μόνο από την καλλιέργεια των αγρών τους. Κατασκευάζουν τάπυτες (κιλίμια) για τους οποίους χρησιμοποιούν το μαλλί του τόπου. Όλες σχεδόν οι οικογένειες ασχολούνται με την εργασία αυτή και τα προϊόντα της βιοτεχνίας αυτής έφθαναν και πωλούνταν ως τη Ρωμυλία (Romelie) και ιδίως στα Μοναστήρια.

Λιαρίγκοβα, μεγάλο χωριό από 400 σπίτια περίπου. Οι τούρκοι έσπευσαν να αναγγείλουν την παρουσία μου σ' έναν από τους άρχοντες του χωριού, ο οποίος με δέχθηκε με ιδιαίτερη εγκαρδιότητα. Το ντύσιμο και η όλη εμφάνιση των κατοίκων φανέρωναν μια μεγάλη οικονομική ευημερία και όταν έφθασα στο σπίτι εκείνου που θα με φιλοξενούσε, είδα σημάδια πλούτου και ευπορίας. Νεαρός ακόμα, πολύ ωραίος ως άνδρας, μ' ένα βλέμμα συμπαθητικότητας, με μια φυσιογνωμία πολύ πνευματική και λεπτή, με μια κουβέντα έξυπνη και ευχάριστη, άξιζε αναντίρρηση τους ψήφους της Κοινότητας, που τον ανέδειξαν έναν από τους αρχηγούς της. Η σύζυγός του, μια μετριόφρων όσον και όμορφη γυναίκα, συνένωσε τις προσπάθειές της με τις φροντίδες του άνδρα της, για να μας περιποιηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα. Παρατήρησα μάλιστα, ότι δεν δοκίμαζε καμιά δυσκολία ή αποστροφή στο να δείχνει το πρόσωπό της ακάλυπτο στα μάτια του τούρκου γενίτσαρου, που μοιραζότανε μ' εμένα τα αγαθά της φιλοξενίας. Γενικά μια Ελληνίδα κρύβεται, όταν ένας γενίτσαρος εισδύει μέσα στην κατοικία της. Αλλά σ' αυτόν τον τόπο, όπου ο πληθυσμός είναι εξ' ολοκλήρου Ελληνικός, μου φαίνεται πως βασιλεύει μεγαλύτερη εγκαρδιότητα. Πιστεύουν ότι είναι προφυλαγμένοι από κάθε ατιμία και αυτό το αίσθημα οδηγεί σε κάποια εμπιστοσύνη.

Ευχαριστημένος που βρισκόμουν ανάμεσα σε φιλόξενους Έλληνες με αισθήματα, που έχουν φανερό τη σφραγίδα της αρχαίας προγονικής ευγενείας τους, δεν ήμουν λιγότερο γοητευμένος που βρισκόμουν και ανάμεσα σε γυναίκες με χαρακτηριστικά γνωρίσματα νοικοκυροσύνης, που έχει την πηγή της στην αρχαιότητα, με κοστούμια κομψά και με γραμμές πολύ αρμονικές. Και η χαρά μου αυτή θα ήταν αναμφίβολα πληρέστερη αν, παρατείνοντας την παραμονή μου στη Λιαρίγκοβα, μπορούσα να ιδώ περισσότερο κόσμο, όπως ευγενικά μου πρότεινε ο φιλοξενών με.

Βρισκόμουν κοντά σε Έλληνες, που ήταν οι λιγότερο εκφυλισμένοι από όλο το Έθνος τους στη σημερινή κατάσταση της δουλείας τους. Κι ενώ οι γυναίκες, τόσο η νοικοκυρά όσο και οι υπηρέτριες παρασκεύαζαν το γεύμα, το

σαλόνι της υποδοχής γέμιζε από φίλους και συγγενείς του ιδιοκτήτου. Και άρχισε μια συνομιλία με διάφορα θέματα, τα οποία δεν μπορούσαν παρά να κινηθούν το ενδιαφέρον μου. Ο προύχοντας που με φιλοξενούσε, μου έκανε με την ευκαιρία αυτή δώρο μερικά κομμάτια από καθαρό μετάλλευμα, πληροφορώντας με ταυτόχρονα, ότι η Λιαρίγκοβα είναι ένα από τα χωριά, που περισσότερο από κάθε άλλο υποφέρει από την υποχρεωτική εργασία στα μεταλλεία. Εκατόν άνθρωποι αγγαρεύονται κάθε χρόνο και πληρώνονται τόσο λίγο, ώστε οι διάφορες Κοινότητες κάνουν εράνους για να ανακουφίζουν τις οικογένειες εκείνων, που απασχολούνται στην εργασία αυτή. Επίσης μου τόνισε ο προύχοντας, ότι τα δώδεκα χωριά που υπόκεινται σ' αυτή την αγγαρεία, συχνά πυκνά δεινοπαθούν από τον Αγά ο οποίος διεθύνει τα μεταλλεία και ότι ακόμα αυτή τη στιγμή ένας από τους συγγενείς του βρίσκεται κρατούμενος στις φυλακές, σαν όμηρος, για την επιτυχία της στρατολογίας των μεταλλωρύχων εργατών. Και με παρεκάλεσε να μεσολαβήσω και να ενεργήσω για να επιτύχω την απόλυσή του. Καταλαβαίνει κανένας εύκολα πόσο βαθιά στην καρδιά μου αισθάνθηκα την υποχρέωση αυτή, που μου επέβαλλε η καλή υποδοχή που έτυχα. Η ευμάρεια μέσα στην οποία ζουν οι κάτοικοι της Λιαρίγκοβας, δεν προέρχεται μόνον από την καλλιέργεια των αγρών τους. Κατασκευάζουν τάπητες (ζιλίμια) για τους οποίους χρησιμοποιούν το μαλλί του τόπου. Όλες σχεδόν οι οικογένειες ασχολούνται με την εργασία αυτή και τα προϊόντα τους φτάνουν και πωλούνται ως τη Ρωμυλία και ιδίως στα Μοναστήρια. Ο οικοδεσπότης μου έκανε εμπόριο με τους τάπητες αυτούς και πήγαινε σ' όλα τα εμποροπανηγύρια". Στο σημείο αυτό τελειώνει ο Cousinery τις εντυπώσεις του από την Αρναία. Το άρωμα όμως του παρελθόντος, της αρχοντίας και της φιλοξενίας των Αρναιωτών παραμένει ως τις μέρες μας.

Η ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Επιβεβαίωση της συνέχισης της παλιάς αυτής φιλοξενίας και αρχοντίας είναι η **Οικία Αλεξάνδρου**. Αν κι είναι φθινόπωρο ακόμα, το τζάκι στη λιθόχτιστη αίθουσα υποδοχής καίει από ώρα. Η νύχτα είναι ψυχρή,

Το Δημαρχείο (παλιό σχολείο) και δίπλα του το καμπαναριό. Μια φαινομενικά αταίριαστη και αφύσικη συνύπαρξη που όμως έχει την δική της ιστορία. "Η εκπαίδευση στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν υπό την ευθύνη της εκκλησίας. Σχολείο και καμπαναριό μαζί, εκπαίδευση και θρησκεία χέρι-χέρι δώσαν αγώνες δύσκολους και τους κέρδισαν. Σήμερα στο "παλιό σχολείο", κτυπά η καρδιά αυτής της πόλης. Το "παλιό σχολείο", κτίσμα του 1871 αναστηλώθηκε το 1985 και από τότε στεγάζει το Δημαρχείο της πόλης.

βοηθάει σ' αυτό το υψόμετρο των 590 μέτρων της Αρναίας και η γειννιάσή της με το δάσος του Χολομώντα.

Η συντροφιά μ'προστά στο τζάκι είναι ευχάριστη. Εκτός από τους οικοδεσπότες μας, τους αρχιτέκτονες - μηχανικούς **Βασίλη και Δημήτρη Αλεξάνδρου**, συμμετέχει και ο Φιλόλογος, Θεολόγος και Ιστορικός Ερευνητής **Δημήτρης Κύρου**, εκδότης του θαυμάσιου περιοδικού "*Η Αρναία της Χαλκιδικής*", πηγή

ανεξάντλητη πληροφοριών και γνώσεων για τον τόπο του.

Περιφερόμαστε αρκετή ώρα στους χώρους του κτιρίου. Μετά τις εργασίες αποκατάστασής του, που ολοκληρώθηκαν στο τέλος του 2000, το παλιό αρχοντικό έχει μετατραπεί σ' ένα παραδοσιακό κατάλυμα, αληθινό κόσμημα για την Αρναία και την Χαλκιδική.

Βρίσκεται σε στρατηγικό σημείο η Οικία Αλεξάνδρου, στην πλατεία που παλιά ήταν γνωστή με την ονομασία "Χοροστάσι", ονομασία που οφείλετο στους χορούς που γίνονταν εκεί στις μέρες των μεγάλων γιορτών, μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας. Στη θέση αυτή εξακολουθούν σήμερα να βρίσκονται δυο από τα σημαντικότερα παραδοσιακά κτίσματα της Αρναίας, ο ναός του **Αγίου Στεφάνου** με το καμπαναριό του και το **Παλιό Σχολείο**, που σήμερα στεγάζονται οι υπηρεσίες του Δήμου.

Η Οικία Αλεξάνδρου είναι ένα από τα ιστορικότερα κτίσματα της Αρναίας. Ως έτος κατασκευής της αναφέρεται το 1812, ταυτόχρονα με την ανέγερση του ναού του Αγίου Στεφάνου. Μετά την ολοκληρωτική καταστροφή της Αρναίας από τους Τούρκους, το

ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μετά τις εργασίες αποκατάστασής του, που ολοκληρώθηκαν στο τέλος του 2000, το παλιό αρχοντικό έχει μετατραπεί σ' ένα παραδοσιακό κατάλυμα, αληθινό κόσμημα για την Αρναία και την Χαλκιδική.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΗΤΣΙΟΥ

Το “ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΗΤΣΙΟΥ” που βρίσκεται στο κέντρο της Αρναίας προήλθε από την ανακαίνιση ενός διατηρητέου του 19ου αιώνα. Η μετατροπή του σε ξενοδοχείο έγινε με βάση τη διατήρηση των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής και των προσαρμογών του στις απαιτήσεις του σύγχρονου τρόπου ζωής. Σήμερα το ξενοδοχείο διαθέτει 6 δωμάτια με μπάνιο και τηλέφωνο (3 δίκλινα και 3 σουίτες). Το πρωί στην τραπεζαρία υπάρχει πλούσιος μπουφές με παραδοσιακά και αγνά προϊόντα της περιοχής.

1821, το οίκημα πιθανότατα ανακατασκευάσθηκε. Στις 15 Οκτωβρίου του 1912 έγινε στην Οικία Αλεξάνδρου η τελευταία μάχη μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, που έφερε την απελευθέρωση στην Αρναία.

Το οίκημα αποτελεί χαρακτηριστικό κτίσμα παραδοσιακής κατοικίας της Αρναίας με λιθοκτιστο το ισόγειο τμήμα, χρήση ξυλόπκτης τοιχοποιίας (τσατμά) στον όροφο, δυο γωνιακές προεξοχές με πολλά σαχνισιά και τετράριχτη στέγη με κεραμίδια.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι για αρκετά χρόνια χρησιμοποιήθηκε ως “χάνι” (Ξενώνας), που εξυπηρετούσε κυρίως εμπόρους της περιοχής και επισκέπτες του Αγίου Όρους. Κατά την αποκατάσταση του κτίσματος διαφυλάχθηκε ιδιαίτερα και αναδείχ-

θηκε η παραδοσιακή, αρχιτεκτονική του μορφή, η εσωτερική διαρρύθμιση και η ταυτότητα των παραδοσιακών δομικών υλικών, όπως η ξυλεία καστανιάς, τα παραδοσιακά διπλά κουφώματα, και η θηραϊκή γη, τόσο στα αρμολογήματα όσο και στα επιχρίσματα.

Οι απαραίτητες εξάλλου, επί μέρους εσωτερικές επεμβάσεις, εξασφάλισαν τη λειτουργική προσαρμογή του κτίσματος στις ανάγκες και απαιτήσεις ενός υποδειγματικού σύγχρονου Ξενώνα με όλες τις ανέσεις και για όλες τις εποχές του έτους. Οι εκσυγχρονιστικές αυτές παρεμβάσεις, όχι μόνον δεν έθιξαν τον αυθεντικό παραδοσιακό χαρακτήρα αλλά τον αναβάθμισαν σε μεγάλο βαθμό.

Η εξωτερική τοιχοποιία του ισόγειου είναι λιθοδομή με ξυλοδεσιές, ενώ στον όροφο είναι από τσατμά. Τα εσωτερικά χωρίσματα είναι από “μπαγδαντι” (είδος ελαφράς τοιχοποιίας). Ο σκελετός είναι ξύλινος, όπως και η κατασκευή της τετράριχτης στέγης. Ξύλινο είναι και το πάτωμα του ορόφου, όπως επίσης τα κουφώματα και η επένδυση στα ταβάνια των περισσοτέρων δωματίων.

Ο Ξενώνας διαθέτει στο ισόγειο έναν μεγάλο χώρο υποδοχής, άνετο καθιστικό χώρο με τζάκι, δορυφορική τηλεόραση και σύνδεση με

Το ξωκκλήσι τ' Αη-Λιά στον ομώνυμο λόφο της ακρόπολης των Αρνών. Λιτό, φτωχικό, μα πανέμορφο στεφανώνεται από έναν χορό γέρικων βελανιδιών και αποτελεί προορισμό στο τέλος της περιηγητικής διαδρομής 3 περ. χλμ. που ξεκινά από το Δημαρχείο.

Παθιασμένος και ερωτευμένος με την ιστορία και την λαογραφία του τόπου του ο ερευνητής και καθηγητής κ. Δημήτρης Κύρου μας ξεναγεί στον λόφο του Αη-Λιά την ακρόπολη των αρχαίων Αρνών από την οποία πήρε το όνομά της ο σύγχρονος οικισμός.

INTERNET, καθώς και παραδοσιακό καφε-νεϊό για πρωινό και φαγητό. Υπάρχει επίσης μια ανεξάρτητη σουίτα τεσσάρων κρεβατιών σε τρία επίπεδα.

Στον όροφο υπάρχει μεγάλος κεντρικός κοινόχρηστος χώρος με καθιστικά και μπαλκόνι και επίσης τέσσερα τρίκλινα και δύο δίκλινα δωμάτια, όλα εξοπλισμένα με μπάνιο, τηλεόραση και τηλέφωνο. Τέσσερα από τα δωμάτια διαθέτουν επιπλέον και τζάκι. Όλοι

οι χώροι είναι εξοπλισμένοι με έπιπλα, φωτιστικά και παλιά διακοσμητικά αντικείμενα. Η εξυπηρέτηση είναι εφάμιλλη του χώρου, ενώ το πρωινό είναι κορυφαίας ποιότητας και περιλαμβάνει Φέτα Αρναίας και εξαιρετική γραβιέρα, μαρμελάδα βατόμουρο και μήλο, τηγανόπιτα, μέλι Αρναίας, γιαούρτι, στραγγιστό Αρναίας, ενώ υπάρχει δυνατότητα και για τραχανά.

Η κουζίνα επίσης περιλαμβάνει εξαιρετικά

εδέσματα, ανάμεσα στα οποία μπορούμε να αναφέρουμε αγριογούρουνο με λάχανο ή σπιγάδο, κόκορα σπιγάδο, κασικιάκι στο φούρνο, πασιτσάδα, λαχανοντολμάδες και παραδοσιακές πίτες (μελιτζανόπιτα, τυρόπιτα, πρασόπιτα, σπανακόπιτα). Από κάθε άποψη η διαμονή στην Οικία Αλεξάνδρου είναι μια αξέχαστη εμπειρία.

Η ΑΡΝΑΙΑ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Χτισμένη στις νοτιοανατολικές πλαγιές του Χολομώντα η Αρναία, διασχίζεται από το δρόμο που συνδέει τη Θεσσαλονίκη με την Ιερισσό και το Άγιο Όρος ή τα Πυργαδίκια και την Σιθωνία. Η σχετική απόστασή της από την θάλασσα και τα παραθεριστικά κέντρα την βοήθησε σ' ένα βαθμό να διατηρήσει τον χαρακτήρα της, μια που έμεινε μακριά από το πνεύμα της απρογραμμάτιστης "τουριστικής αξιοποίησης". Και είναι αλήθεια, πως, όσο βιαστικός κι αν είναι ο ταξιδιώτης, δύσκολα μπορεί ν' αντισταθεί στον πειρασμό μιας μικρής στάσης στην πλατεία της Αρναίας. Εκεί που κάθε πρωί μαζεύονται οι Αρναϊώτες, δίπλα στη βρύση με

τον πλάτανο. Εδώ είναι συγκεντρωμένα και τα μαγαζιά της Αρναίας, με τα ωραία ντόπια προϊόντα, την φέτα Αρναίας και το στραγγιστό γιαούρτι, το μέλι και το τσίπουρο, τα κρέατα και το χωριάτικο λουκάνικο. Δύσκολο ν' αποφύγεις το κέντρο της Αρναίας, με το ζαχαροπλαστείο, τα καφεενδάκια και τα ταβερνάκια. Κι αν κάποιος αφήσει τα βήματά του να τον οδηγήσουν σ' ένα από τα στενά που τριγυρίζουν την πλατεία, είναι βέβαιο, πως η πρόθεση της αρχικής μικρής στάσης, θα μεταβληθεί σε επιθυμία εξερεύνησης, επιστροφής στο παρελθόν και στην πλούσια αρχιτεκτονική παράδοση του τόπου.

Κάθε δρομάκι, κάθε στενό, κάθε ανηφόρα της Αρναίας επιφυλάσσει και μίαν έκπληξη, αποκαλύπτει παμπάλαια σπίτια και αρχοντικά άλλα ερειπωμένα και ετοιμόρροπα και άλλα άριστα αποκατεστημένα και συντηρημένα. Δεν λείπουν βέβαια και οι σύγχρονες κατασκευές και παρεμβάσεις, που δεν είναι πάντα σε αρμονία με τη λαμπρή αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της κομόπολης. Μια φυσιογνωμία, που θα είχε ακόμη μεγαλύτερη ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, αν η Αρναία δεν καταστρέφετο ολοκληρωτικά το 1821 από

Λίγο πριν τον ερχομό του χειμώνα, οι δασικοί δρόμοι του Χολομώντα γεμίζουν με στιβάδες από καυσόξυλα για τις ατομικές ανάγκες των κατοίκων των γύρω χωριών. Τα χρήσιμα στρογγύλια καστανιάς, δρυός, οξυάς προωθούνται από τους δασικούς συνεταιρισμούς στις παρκετοβιομηχανίες και στα επιπλάδικα όλης της χώρας.

Μια θρυλική μορφή του Χολομώντα. Θανάσης Ξιούφης ο μικρός "Τσιτσάνης". Εραστής της φύσης, ασκητής και αυτοδίδακτος μπουζουκτσής έχει παντού μόνο φίλους.

τους Τούρκους κι έναν αιώνα αργότερα, το 1932, από τον φοβερό σεισμό των 7 Ρίχτερ που συγκλόνισε όλη την περιοχή.

Παρόλα όμως αυτά τα χτυπήματα των ανθρωπών και της φύσης, η Αρναία ευτύχησε να περιοσεί έναν αξιοθαύμαστο αριθμό παλιών χτισμάτων, δείγματα αξεπέραστης οικιστικής παράδοσης. Τα πιο ενδιαφέροντα απ' αυτά τα χτίσματα είναι των εύπορων οικογενειών, που είναι πιο σύνθετα και ξεχωρίζουν με την αυτοδύναμη αρχιτεκτονική τους παρουσία. Η κοινωνία που τα παρήγαγε αποτελείτο σε

σημαντικό ποσοστό από εμπορευόμενους που ταξίδευαν και επομένως ήταν ανοικτή σε αρκετές ξένες επιρροές. Οι συντεχνίες των μαστόρων που έχτισαν τα σπίτια της δεν προέρχονταν μόνον από το χώρο της Χαλκιδικής αλλά και από άλλα μέρη της Ελλάδας, αφού η Αρναία αποτελούσε σταθμό στο δρόμο που συνέδεε τότε την υπόλοιπη χώρα με το Άγιο Όρος, τόπο με έντονη οικοδομική δραστηριότητα. Αντιστοιχίες της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της Αρναίας υπάρχουν και με τα υπόλοιπα ορεινά χωριά

της Χαλκιδικής καθώς και τα γνωστά παραδοσιακά κέντρα της κεντρικής και δυτικής Μακεδονίας. (Καστοριά, Σιάτιστα, Βέροια). Ποια είναι όμως η Αρναία; Τι γνωρίζουμε για το παρελθόν της;

Μοναδική πηγή για την Αρναία της αρχαιότητας είναι το σύγγραμμα του Αθηναίου ιστορικού **Θουκυδίδη**, το σχετικό με τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Στο βιβλίο IV, 103 αναφέρει: "Επί ταύτην (δηλ. την Αμφίπολη) ον ο Βρασίδης άρας εξ Αρνών της Χαλκιδικής επορεύετο τω στρατώ", που σε μετάφραση σημαίνει, ότι "ο Βρασίδης κατευθυνόταν με το στρατό του προς την Αμφίπολη, αφού αναχώρησε από την πόλη ΑΡΝΑΙ της Χαλκιδικής". Η ονομασία της Αρναίας προέρχεται από την συγχώνευση των ονομασιών δυο αρχαίων (κλασικών) πόλεων, που πιστεύεται ότι υπήρχαν στην περιοχή, των Αρνών και της Αυγαίας. Τη συγχώνευση αυτή έκανε το 1928 η "Επιτροπή μετονομασίας" και μετονόμασε την κομόπολη των Μαδεμοχωρίων "Λιαρίγκοβη" σε Αρναία, χρησιμοποιώντας το ΑΡΝ από την πόλη "ΑΡΝΑΙ" και το

ΑΙΑ από την πόλη "ΑΥΓΑΙΑ".

Ως προς τη θέση της, λαμβάνοντας υπόψη την πορεία του στρατηγού Βρασίδα και τα ερείπια αρχαίων τειχών, κερραμοσκεπών τάφων και το πλήθος οστράκων που βρέθηκαν στα βόρεια του λόφου του Προφήτη Ηλία, μπορούμε να υποθέσουμε, ότι η αρχαία πόλη Αρναί βρισκόταν κοντά σ' αυτό τον λόφο.

Για την χρονολογία κτήσης των Αρνών δεν υπάρχει κάποια τεκμηριωμένη πληροφορία. Το γεγονός όμως, ότι ο Ηρόδοτος δεν αναφέρει την πόλη Αρναί στη διήγηση της πορείας του Ξέρξη προς την Άκανθο μας οδηγεί στην υπόθεση, ότι την εποχή εκείνη, η πόλη δεν υπήρχε.

Σε κάποια χρονική στιγμή της ιστορίας της, η πόλη Αρναί καταστράφηκε, χωρίς έκτοτε να ξανακατοικηθεί. Μόλις στα τέλη του 15ου αιώνα δημιουργείται σ' αυτό τον τόπο ένας μεγάλος οικισμός με την ονομασία Λιαρίγκοβη ή Λιαρίγκοβα.

Κατά την προεπαναστατική περίοδο η Λιαρίγκοβη είναι μία από τις 12 κοινότητες που αποτελούν τα Μαντεμοχώρια, που οι κάτοικοι

τους εργάζονταν ως μεταλλωρύχοι στα μεταλλεία Ολυμπιάδος - Στρατωνίου. Με την επανάσταση του 1821 η Αρναία καταστράφηκε εντελώς, απελευθερώθηκε δε από τους τούρκους στις 2 Νοεμβρίου του 1912.

Ο οικισμός της Αρναίας δεν αναπτύχθηκε με βάση κάποιο οργανωμένο σχέδιο. Οι κάτοικοι που επέστρεψαν μετά την καταστροφή άρχισαν να ξαναχτίζουν το χωριό τους με βάση την κεντρική πλατεία, το "παζάρι", το "χοροστάσι" και το "καρί παζάρ". Ο βασικός δρόμος ήταν και εξακολουθεί να είναι αυτός που ενώνει το "παζάρι" με το "χοροστάσι". Οι άλλοι δρόμοι έχουν ακανόνιστο σχήμα και πλάτος. Υπάρχουν ένα-δυο στενά, που μετά βίας χωράει άνθρωπος. Οι περισσότεροι δρόμοι ήταν πριν λίγα χρόνια λιθόστρωτοι (καλντερίμια), που έχουν αντικατασταθεί από πλακόστρωτους, χάνοντας έτσι σημαντικό τμήμα από τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα. Τα σπίτια είναι πολύ κοντά χτισμένα το ένα με το άλλο, συνήθως χωρίς αυλές. Αυτή η δόμηση "κόβει" τα ρεύματα του αέρα και περιορίζει το κρύο που είναι ιδιαίτερα αισθητό το χειμώνα. Οι ελεύθεροι χώροι μέσα στο οικιστικό σύνολο είναι μόνον οι δρόμοι, οι πλατείες και τα πλατώματα.

Ιδιαίτερη γραφικότητα πρόσθεταν στον οικισμό οι τριάντα περίπου βρύσες που, διεσπαρμένες στις διάφορες γειτονιές, έφεραν νερό από το καινούργιο υδραγωγείο που κατασκευάστηκε μετά το σεισμό του 1932. Γύρω απ' αυτές υπήρχαν καθίστρες, όπου ξεκουράζονταν οι αγωγιάτες και οι γυναίκες που πήγαιναν να πάρουν νερό. Ελάχιστες από τις βρύσες αυτές βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία. Αλλαγή στον δομημένο πυκνό ιστό της κωμόπολης έφερε το πέραςμα του κεντρικού δρόμου, που χώρισε την Αρναία. Τότε πολλά από τα καλύτερα διατηρημένα και αντιπροσωπευτικά παραδοσιακά σπίτια γκρεμίστηκαν ολικά ή μερικά και έτσι η αρχική μορφή τους αλλοιώθηκε. Ούτε η κεντρική πλατεία όμως έμεινε αλώβητη μετά τη χάραξη του δρόμου. Σύμφωνα με τις διηγήσεις των γεροντότερων, ως τη δεκαετία του '50 είχε τρία πλατάνια, δενδροστοιχία από ακακίες στην περιμέτρή της, ενώ στο νότιο άκρο είχε μεγάλο πέτρινο κεφαλόβρυσσο με δυο κρουνοί, όπου καθημερινά γινόταν η λάτρευση των νοικοκυρών, το ξεδίψασμα των περαστικών

και η συγκέντρωση του περιπάτου.

Η Αρναία βέβαια, στην παλιά της μορφή δεν μπορεί να επανέλθει. Ίσως όμως η κατασκευή ενός περιφερειακού δρόμου, θα συντελούσε σημαντικά στην ανακομφισή του εμπορικού της κέντρου, ιδιαίτερα από την επιβάρυνση των βαρέων οχημάτων.

Η ΑΡΝΑΙΑ ΚΙ Ο ΧΟΛΟΜΩΝΤΑΣ

Πέρα από τη δική της ομορφιά και γραφικότητα, η Αρναία έχει ένα επιπλέον ξεχωριστό προνόμιο: γειτονεύει με τον Χολομώντα. Είναι αδύνατον να φέρει κανείς στον νου του την Αρναία και να μην σκεφτεί τον Χολομώντα. Λίγα μόλις μέτρα έξω από τα τελευταία σπίτια της Αρναίας, βρίσκεται κανείς στις πρώτες βάλανιδιές και καστανιές του Χολομώντα. Κι όσο ανηφορίζει τις κλειστές και αλλεπάλληλες στροφές, τόσο αλλάζουν οι εικόνες, τόσο πιο πολύ τον μαγνητίζει το βουνό.

Ως τις αρχές της δεκαετίας του '80, μόνον διασχίζοντας τον Χολομώντα, μπορούσε κάποιος απ' τη Θεσσαλονίκη ή τον Πολύγυρο να φτάσει στην Αρναία. Ήταν μια διαδρομή κουραστική και δύσκολη, με αναρίθμητες στροφές, που ιδιαίτερα το χειμώνα, με τα χιόνια και τον πάγο, γινόταν επικίνδυνη, πραγματικό φόβητρο για τους οδηγούς που την αποτολούσαν. Ήταν όμως παράλληλα μια διαδρομή με ποικιλία και ομορφιά, που δύσκολα συναντάει κανείς. Λουλούδια, νερά, άφθονα φυλλώματα την άνοιξη και το καλοκαίρι. Χρώματα εκτυφλωτικά, σ' όλες τις αποχρώσεις και τους τόνους, από το απαλό κίτρινο ως το βαθύ κόκκινο, το φθινόπωρο. Και το χειμώνα εικόνες μαγικές, ένα λευκό πέπλο σιωπής που σκέπαζε τα πάντα.

Άλλαξαν κάποτε οι καιροί, ήταν ανάγκη να έρθει πιο κοντά η Αρναία στη Θεσσαλονίκη, με μεγαλύτερη ταχύτητα και ασφάλεια. Ένας καινούργιος δρόμος διανοίχθηκε, άνετος και ασφαλής, άφησε έξω το βουνό και τις στροφές του. Μα όλοι εμείς, που κάποτε γνωρίσαμε, συνηθίσαμε, αγαπήσαμε ή και μισήσαμε κάποιες φορές τον παλιό το δρόμο, δεν τον ξεχνάμε.

Όλο και κάποια φορά ξεστρατίζουμε προς το Παλιόκαστρο και παίρνουμε την παλιά διαδρομή για την Αρναία. Έτσι, για να μην

ξεκόβουμε από το παρελθόν και τις αναμνήσεις μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ θερμά ευχαριστεί: Τα δυο θαυμάσια παραδοσιακά καταλύματα "ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ" και "ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΗΤΣΙΟΥ" για την θερμή φιλοξενία τους.

Τους αγαπητούς φίλους: **Στέργιο Καραστέργιο**, για τις ατελείωτες ώρες που περιπλανήθηκε μαζί μας στην Αρναία, τις πολύτιμες πληροφορίες και την πλούσια βιβλιογραφία που έθεσε στη διάθεσή μας, καθώς και τις έξοχες λεζάντες με τις οποίες συνόδευσε το φωτογραφικό μας υλικό. **Δημήτρη Κύρου**, για τη μετάδοση σημαντικών γνώσεων και πληροφοριών και για τις ξεναγήσεις του τόσο στο χώρο όσο και στην ιστορία της Αρναίας. **Στέλιο Κουλουμπή**, για το κείμενο που μας εμπιστεύθηκε, πραγματική κατάθεση ψυχής για την Αρναία. **Τις Δημοτικές Αρχές του Δήμου Αρναίας** για την πολύπλευρη συμπαράστασή τους. Τέλος όλους τους φίλους στην Αρναία, που είχαμε τη χαρά να γνωρίσουμε και να τσουγκρίσουμε τα ποτήρια μας μαζί τους.

ΑΕΙΟΘΕΑΤΑ:

Άλσος Αγ. Παρασκευής (800 μ. βόρεια της Αρναίας) - Λόφος Προφήτη Ηλία (3 χλμ βόρεια) - Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο - Ιδιωτικό λαογραφικό μουσείο και μόνιμη έκθεση υφαντών και παραδοσιακών στολών Χαρίκλειας Δημητρακούδη - Ιερός ναός Αγ. Στεφάνου, - Ιερός ναός Αγ. Αναργύρων, - Περιήγηση στον οικισμό της Αρναίας, - Περιήγηση και πεζοπορία στον Χολομώντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΡΝΑΙΑΣ, Πρακτικά εργασιών συνεδρίου, Αρναία, 21-22 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1990
- Άννα Ξεναρίου - Μανασσή, "ΑΡΝΑΙΑ", εκδ. ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήνα 1990
- Δημητρίου Θ. Κύρου, περιοδ. "Η ΑΡΝΑΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ".
- Στέφανου Α. Κοτσιάνου, "ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΣΤΑ 1793", Αθήνα 1951.
- Ν. Κ. Μουτσόπουλου, "Σπίτια της Χαλκιδικής", εκδ. Γαρταγάνη, Θεσσαλονίκη.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΔΗΜΟΣ ΑΡΝΑΙΑΣ : 0372 0 22323, 22652

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΑΡΝΑΙΑΣ

ΑΠΟ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (νέος δρόμος) 70 χλμ.

ΑΠΟ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (Χολομώντας) 80 χλμ.

ΑΠΟ: ΠΟΛΥΓΥΡΟ 40 χλμ.

ΑΠΟ: ΙΕΡΙΣΣΟ 43 χλμ..

ΑΠΟ: ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗ 58 χλμ.

ΔΙΑΜΟΝΗ:

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΜΗΤΣΙΟΥ: 22744 - 22877

ΟΙΚΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ: 23212

ΚΟΝΑΚΙ: 022991

ΚΑΤΑΛΥΜΑ "ΧΛΟΗ": 22777

ΚΑΤΑΛΥΜΑ ΚΙΖΥΛΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗΣ: 22900

ΕΣΤΙΑΣΗ:

Το "Σπιτάκι" της Αγίας Παρασκευής : 22750.

Το "Νόστιμο" : 22404

Εξοχικό Κέντρο "Ελβετία" : 22294. Λειτουργεί το

Καλοκαίρι καθημερινά και το Χειμώνα -

Σαββατοκύριακα. ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Παραδοσιακή φέτα Αρναίας και στραγγιστό

γιαούρτι: Καραγιάννης Αντώνιος (0372/ 23060)

και Καραγιάννης Θεόδωρος (0372/ 22741)

Αγνό Μέλι, τσίπουρο, μουντουβίνα (τσίπουρο από μέλι), ντόπια κρέατα.

Μπαίνοντας στην Αρναία, το πρώτο κτίριο που συναντάμε είναι αυτό της Μαθητικής Εστίας, στις εγκαταστάσεις της οποίας φιλοξενείται το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Τι είναι όμως αυτό το Κέντρο; Τις απαντήσεις στα ερωτήματά μας τις βρήκαμε στο πρόσωπο του Υπευθύνου του Κ.Π.Ε. Αρναίας κου Λάμπρου Ιωάννη φιλόλογου.

ΕΡΩΤ. - *Τι σημαίνει Κ.Π.Ε. κύριε Λάμπρο; και ποιοι είναι οι σκοποί του;*

ΑΠΑΝΤ. - Σημαίνει γνώση από και για το περιβάλλον, βιώματα, συγκινήσεις, διέγερση των αισθήσεων αλλά και απόδραση από τη συνηθισμένη πρακτική που ακολουθείται μέσα σε μια σχολική τάξη. Το Κ.Π.Ε. της Αρναίας, ένα από τα δεκαεπτά σ' όλη την επικράτεια, είναι ένα είδος ανοιχτού σχολείου χωρίς μόνιμους μαθητές. Μπορούν όμως να το επισκεφθούν και να ενημερωθούν, για τα δυο προγράμματά του στο δάσος του Χολομώντα και στον παραδοσιακό οικισμό της Αρναίας, μαθητικές ομάδες από το Νηπιαγωγείο μέχρι το Ενιαίο Λύκειο και τα Τ.Ε.Ε.

Από την αρχή της λειτουργίας του (1999) μέχρι και το τέλος του 2001 περίπου τέσσερις χιλιάδες μαθητές ήρθαν και παρακολούθησαν τα προγράμματά μας.

Επίσης μπορούν να επισκεφθούν ετησίως περίπου διακόσιοι εκπαιδευτικοί, σε μονοήμερα ή πολυήμερα σεμινάρια.

ΕΡΩΤ. - *Αναρωτιέμαι αν ένα Κ.Π.Ε. όπως αυτό της Αρναίας πρέπει να ενημερώνει και επιμορφώνει μόνο μαθητές και εκπαιδευτικούς;*

ΑΠΑΝΤ. - Σίγουρα όχι και αυτό είναι είδηση σημαντική. Ήδη εγκαινιάσαμε την ενημέρωση και άλλων ομάδων πληθυσμού όπως οι σύλλογοι.

ΕΡΩΤ. - *Ποιοι όμως είναι οι άνθρωποι που υλοποιούν ένα τόσο σημαντικό έργο;*

ΑΠΑΝΤ. - Στο Κ.Π.Ε. Αρναίας υπηρετούν αποσπασμένοι από τα σχολεία τους για τρία σχολικά έτη επτά εκπαιδευτικοί: ο συνομιλητής σας, ο Γιώργος ο Ξεφτέρης δάσκαλος, η Πέπη η Αλαμάγκου, δασκάλα, ο Χρήστος ο Πέγιος φιλόλογος, ο Απόστολος

ο Ζήσης δάσκαλος, η Μαρία η Λολίδου φυσικός, και η Ευαγγελία Μπίνιου δασκάλα. Υπάρχει βέβαια και το προσωπικό της Μαθητικής Εστίας, που συμβάλλει τα μέγιστα και γι' αυτό τους ευχαριστούμε και δημόσια.

Σημαντικό στοιχείο τέλος για την υλοποίηση αυτή είναι και το Β' και Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο στήριξης που καλύπτει το κόστος της λειτουργίας του Κ.Π.Ε, αφού "άνευ χρημάτων ουδέν εστί γενέσθαι των δεόντων", η Τοπική Αυτοδιοίκηση και οι δημόσιες υπηρεσίες με την επίσκεψη των μελών του Πολιτιστικού Συλλόγου Κασσανδρείας και έπονται και άλλοι.

ΕΡΩΤ. - *Τι περιλαμβάνει ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ποιοι είναι οι στόχοι του;*

ΑΠΑΝΤ. - Ξεκινά με τη θεωρητική προσέγγιση του αντικείμενου (δάσους ή οικισμού). Συνεχίζει με την

περιηγητική-εκπαιδευτική διαδρομή στο αντίστοιχο πεδίο εργασίας και καταλήγει με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ομάδων εργασίας και την αξιολόγησή του.

Οι στόχοι του είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και η ενεργοποίηση όλων όσοι το παρακολουθούν ώστε:

- να αναπτύσσουν υπεύθυνες στάσεις
- να συμβάλλουν στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας
- να συμμετέχουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής,
- να δημιουργούν προϋποθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης

Τηλ. 0372/ 23184, Φαξ: 23185
e mail: mail@ kpe-arnaias.chal.sch.gr

Γνώση
Βίωμα
Δράση

Η γνώση- η 20ετής εμπειρία μας- το πάθος και η αγάπη για την εξειδικευμένη δουλειά που κάνουμε- μας καθιέρωσαν στον χώρο.

- ♦ Αναστηλώσεις ναών-μνημείων και παραδοσιακών κτιρίων.
- ♦ Ειδικές εργασίες στερεώσεων.
- ♦ Τσιμεντενέσεις- ενέματα.
- ♦ Παραδοσιακές ξυλοκατασκευές.
- ♦ Αμμοβολές- αρμολογήματα

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΙΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΙΣ

Κ ΤΕΧΝΙΚΗ : ΑΡΝΑΙΑ Τ.Κ 63074 ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
ΑΣΤΕΡΙΟΣ Θ. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ Τεχν. Πολιτικός Μηχανικός - Ε.ΔΕ
ΘΕΟΔΟΣΗΣ Α. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ Πολιτικός Μηχανικός με εξειδίκευση στις αναστηλώσεις
τηλ. 0372/ 022558 FAX 0372/022531-ΚΙΝΗΤΟ 0944/ 364916- 0946/ 008760

παραδοσιακή
Ψησταριά - Εστιατόριο

Το Νόστιμο

Στην κεντρική πλατεία της Αρναίας σε κτίριο "αναπαλαιωμένο" του περασμένου αιώνα στεγάζεται η "**Νόστιμη**" γωνιά του **Μανώλη**.

Χώρος μικρός και ζεστός με πέτρα και ξύλο φιλοξενεί τους επισκέπτες του και τους φιλεύει με ό,τι εκλεκτότερο. Η 20ετής πείρα του Μανώλη στη μαγειρική είναι εγγύηση. Εκτός από το καθημερινό πιάτο ημέρας θα βρούμε αγριογούρουνο, λαγό σιφάδο, λουκάνικο χωριάτικο και πολλά πολλά μεζεδάκια, για να συνοδεύσουμε το τσίπουρο ή το κόκκινο κρασί Μυλοποτάμου Αγίου Όρους, που εμφιαλώνεται αποκλειστικά για τις ανάγκες του μαγαζιού. Ανοιχτά καθημερινά από το πρωί.

Αρναία Χαλκιδικής - Τηλ. 0372 022404

Το Σπιτάκι

της Αγίας Παρασκευής

Το 'Σπιτάκι' της Αγ. Παρασκευής είναι ένα δημοτικό κτίσμα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, περιτριγυρισμένο από δάσος βελανιδιάς, όπου οι επισκέπτες της Αρναίας μπορούν να βρουν ένα όμορφο και ήπιο περιβάλλον για την ικανοποίηση των γαστρονομικών τους αναγκών. Η λειτουργία του είναι καθημερινή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ο εσωτερικός χώρος μπορεί να φιλοξενήσει περί τα ενενήντα άτομα, ενώ ο εξωτερικός, που λειτουργεί κατά τους θερινούς μήνες, περιέχει διακόσια. Σημαντική είναι η προσφορά του σε ομάδες που θέλουν να εκδράμουν στην Αρναία, καθώς και σε κοινωνικές εκδηλώσεις. Στη φιλοσοφία του παραδοσιακού και φυσικού περιβάλλοντος εντάσσεται και η λειτουργία του καταστήματος που προσφέρει υψηλής ποιότητας και μεγάλης ποικιλίας εδέσματα και φαγητά φτιαγμένα όλα χειροποίητα και σπιτικά με μεράκι και γούστο, όπως νεράτη μυζηθρόπιτα, λαδόψωμο με πιπεριά, κολοκυθομελέτα, ντολμαδάκια, μακαρόνια σπιτικά, ντόπια κρέατα, καθώς και μεγάλη ποικιλία ουζομεζέδων.

Επίσης, κατόπιν επικοινωνίας γίνονται δεκτές παραγγελίες συγκεκριμένων φαγητών για την καλύτερη εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

Υπεύθυνος διαχείρισης:
ΖΥΓΟΥΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Τηλ. 0372-022750

Η Χώρα των Θαυμάτων είναι ένας χώρος δημιουργικής απασχόλησης. Στην κλιματιζόμενη αίθουσα των 200 τμ με τζάκι, μπαρ, χωριστά wc για μικρούς και μεγάλους, κατάλληλα εξοπλισμένη με φουσκωτές κατασκευές, εκπαιδευτικά παιχνίδια είναι ο τέλειος χώρος για ατέλειωτο και δημιουργικό παιχνίδι με ασφάλεια και σιγουριά υπό την επίβλεψη ειδικευμένου προσωπικού.

Η Χώρα των Θαυμάτων είναι ένας χώρος και για τους μεγάλους, όπου μπορούν να απολαύσουν τον καφέ τους ή ένα τσιπουράκι με σπιτικούς μεζέδες και θέα το ελατόδασος.

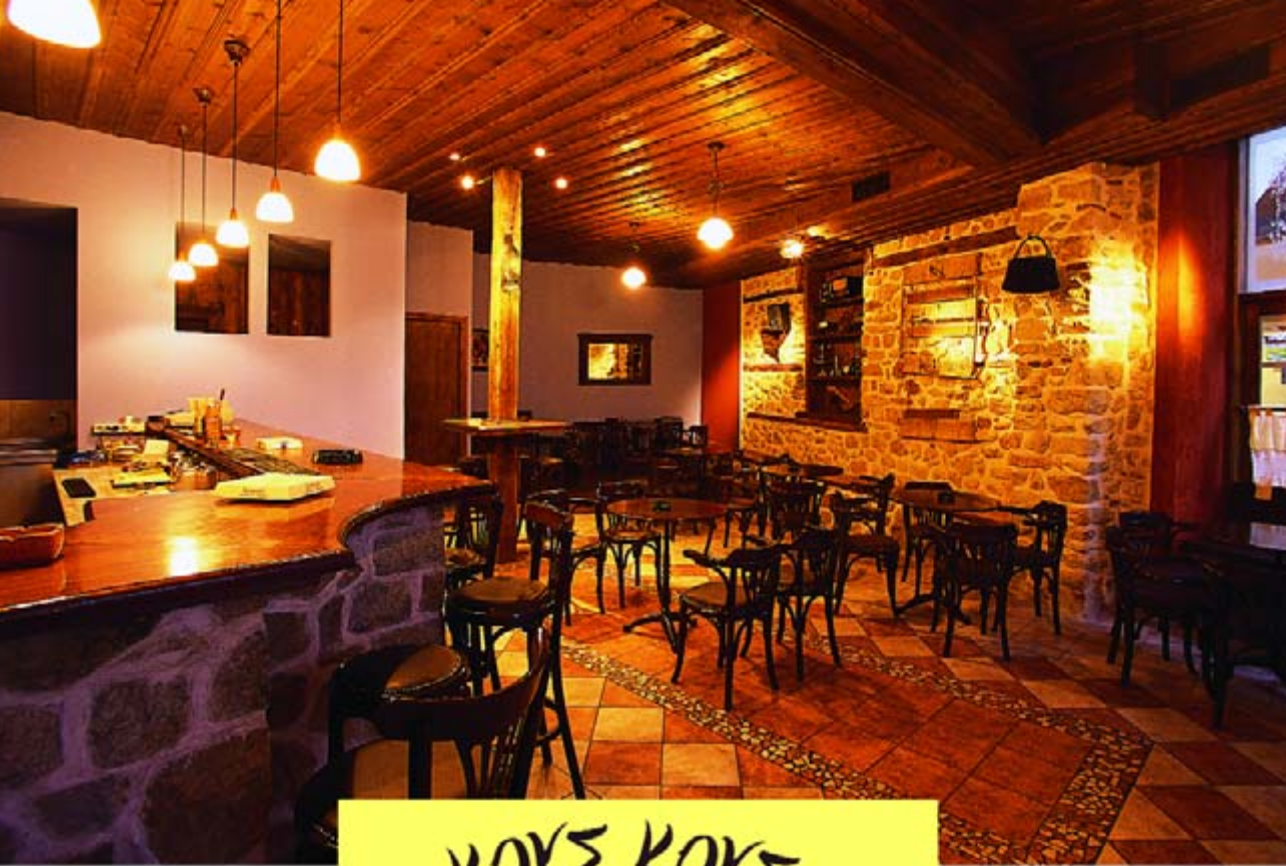
Κατά τις βραδινές ώρες τα φώτα χαμηλώνουν και η μουσική πάντα επιλεγμένη παρασύρει τους επισκέπτες σε στιγμές μοναδικές.

Στις γιορτές η Χώρα των Θαυμάτων κάνει ένα ακόμα θαύμα για τους μικρούς και μεγάλους φίλους με ζωντανή μουσική που χαρίζει μεγάλο κέφι για πολλές πολλές ώρες.

Λειτουργεί καθημερινά από τις 17.00 και το Σαββατοκύριακο όλη μέρα.

Cafe-Παιδότοπος : **Αρναία Χαλκιδικής - Τηλ. 0372 023200, 0945 596575**
Υπεύθυνη: **Ευαγγελία Πανιώρα Κεχαγια - Νηπιαγωγός**

ΚΟΥΣ ΚΟΥΣ

• καφέ •

Εδώ και πέντε περίπου χρόνια στην κεντρική πλατεία της Αρναίας, στον όμορφο παραδοσιακά ανακαινισμένο χώρο του καφέ ΚΟΥΣ ΚΟΥΣ, όπως και οι λέξεις το δηλώνουν, γίνονται όλες οι συναντήσεις και συζητήσεις. Στην ίδια αυτή θέση λειτούργησε πάνω από 80 χρόνια το παραδοσιακό καφενείο της Αρναίας.

Πίνοντας Ελληνικό καφεδάκι στην χόβολη, με σπιτικό γλυκό κουταλιού, οι ώρες περνούν ευχάριστα μέσα στη θαλπωρή και τη ζεστή αγκαλιά του.

Το βράδυ μόλις πέσουν τα φώτα, κάτω από τους ήχους εκλεκτής μουσικής, σερβίρονται διάφορα ποτά και snacks.

Πλατεία Αρναίας • Τηλ. 0372 022063

